

P⁺

SPECIAL

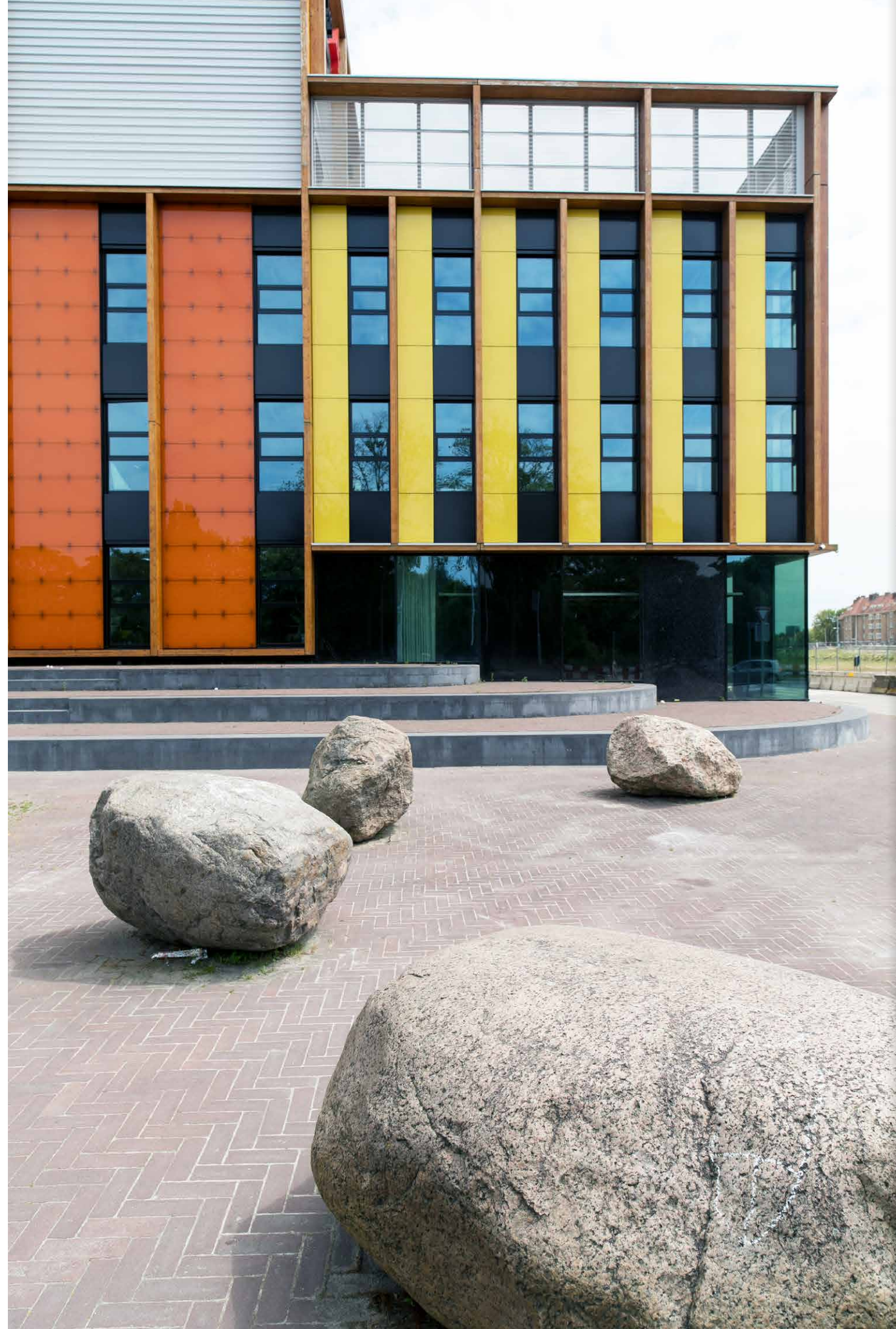
Jaargang 16

Week 34 | 2018

Rotsen als
eco symbool

Foto Zuijderwijk/Vergouwe

The making of Landscapes

LANDSCAPES ZWERFROTSSEN IN DE STAD

The making of Landscapes

Het begin is gemaakt. We beginnen landschappen als een ecologisch geheel in te richten. Zwerfkeien van al gauw honderden kilo's in Nederlandse steden en dorpen getuigen daarvan. Kunstenaars maken werk dat rotsen toont als beeld van onverzettelijkheid en beweging tegelijk. En IDH maakt bescherming en herbeplanting van tropische regenwouden mogelijk, om zo ecologisch landschappen te bewaren en te herstellen.

De mystiek aandoende rotsgroep voor het 4e Gymnasium vormt de entree van de klimaatneutrale wijk Houthaven in Amsterdam.

➤ **A**ngst voor een terroristische aanslag? Bang voor een aanstormende vrachtauto die het gemunt heeft op de mensen die op het terras een biertje drinken? In mijn onschuldige dorp Nederhorst den Berg, waar een terrorist niets te zoeken heeft? Zeer onwaarschijnlijk. Waarom liggen er voor het dorpscafé Het Spieghelhuys dan toch ineens keien die doen denken aan een hunebed? Het plakertje zit er nog op: 670 kilo. En wat doen die enorme blokken graniet daar even verder op de vernieuwde kinderspeelplaats, tussen de renheuvel en de speeltoestellen? En waarom liggen er zelfs twaalf stuks keien voor het 4e Gymnasium, een nieuw klimaatneutraal gebouw van duurzaam architect Paul de Ruiter in de ook al klimaatneutrale nieuwbouwwijk Houthaven in Amsterdam? Gerangschikt alsof ze een mythologische gedenkplaats uit de prehistorie zijn, een 21ste eeuwse Stonehenge? Wat is er aan de hand?

In het naburige mediastadje Hilversum ligt al veel langer zo'n kei. Dit rond afgesleten gevaarte is net als de keien van de hunebedden uit het noorden meegerold. Tevoorschijn gekomen toen de gletsjer die half Nederland bedekte zich na de IJstijd terugtrok, zo ongeveer 100 duizend jaar geleden. Er is zelfs een aanpalend eetcafé naar genoemd: De Kei. Maar deze zwerfkei van 13 duizend kilo domineert het hele pleintje en hoort daar inmiddels. Hij deed in de Middeleeuwen al dienst als grensteen tussen Hilversum en Laren. Amersfoort heeft een nog veel zwaardere kei liggen van zeventien duizend kilo waar het zelfs een bijnaam aan te danken heeft: de 'Keistad'. Maar in het voormalige veengebied waar ik woon, zakten alle zware keien diep weg in het moeras. Wat moeten die rotsen hier op mijn dorp?

Keienleverancier Puik uit Hilversum ziet al jaren de bestellingen van grote keien stijgen. "Nederhorst den Berg is er nog laat bij", zegt medewerker Dennis. "Moet je eens in Amersfoort gaan kijken. Of in Utrecht. Of hier in Hilversum. Daar is De Kei ook al lang niet meer de enige kei." Heel ontvullend is zijn verklaring voor

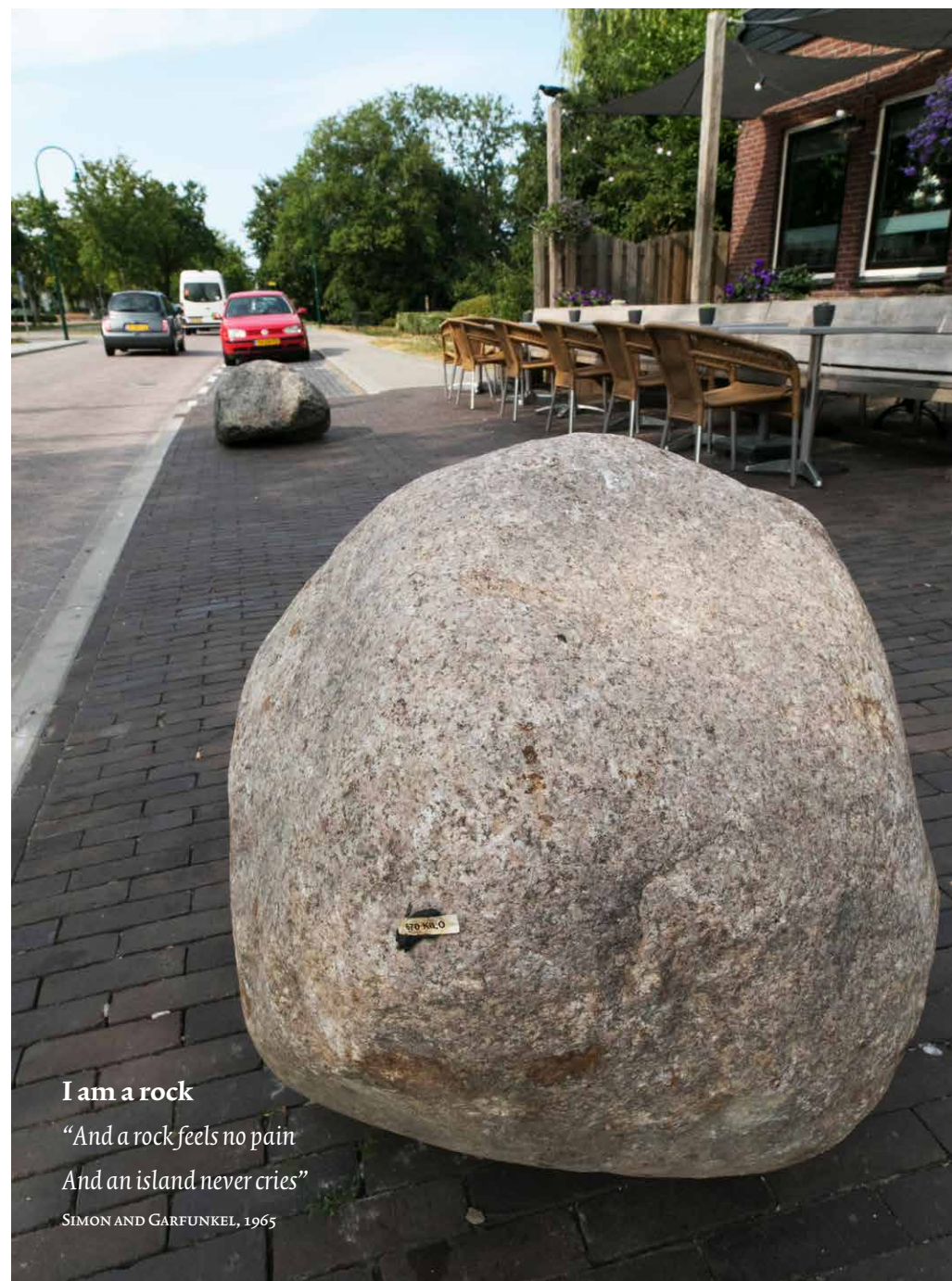
de groei van deze nichemarkt. "Ze worden gebruikt voor afbakening. Door die steen kun je niet voor een terras parkeren. Je kunt ook de bocht niet kort nemen, want dan mag je meteen door naar de garage." Maar die nieuwe kinderspeelplaats op het dorp dan? Daar liggen de stenen midden op het terrein waar niemand zal gaan parkeren. Daar weet Dennis het antwoord ook niet op. "Dat moet je aan de gemeente vragen, die heeft ze bij ons besteld."

Margee Kemp van de afdeling beheer Openbare Ruimte van de gemeente Wijdemeren is al net zo onbewogen in haar verklaring. "We hebben met de bewoners overlegd over de nieuwe inrichting van de speelplaats. Hun voorstel is overgenomen. Zij hebben daar die keien voorgesteld. Ook omdat het zo natuurlijk staat. Dat zal ook wel de reden zijn waarom ze voor het terras van het Spieghelhuys zijn neergelegd. Je kunt het hele land niet volzetten met betonnen paaltjes. Dat is geen gezicht. Met die keien geef je een duidelijke boodschap af. Het mag niet en het kan hier niet. Parkeren." De trend komt dus voort uit behoefte aan veiligheid in combinatie met een de waardering voor een natuurlijke uitstraling. Maar is het wel zo simpel? Zou de werkelijke betekenis niet wat dieper gaan? Waarom meldt nooit eens iemand op Facebook trots naar de hunebedden in Drenthe te zijn geweest? Maar we willen nu wel ineens die enorme zwerfkeien in de openbare ruimte zien? Dragen die keien misschien een verborgen boodschap in zich?

Het meest gelezen Nederlandse boek over landschappen is dat van de cultuurfilosoof Ton Lemaire (1941), dat al stamt uit de jaren zeventig van de vorige eeuw, bijna een halve eeuw geleden. Het werk kent herdruk na herdruk: de 12e komt er zelfs aan, dit jaar. Zijn denken is vandaag nog steeds actueel, ook al doet het taalgebruik inmiddels wat archaïsch aan. Lemaire zelf doceert al lang geen filosofie meer aan de Radboud Universiteit. Hij leeft inmiddels als een 'ecologisch vluchteling' in de Dordogne in Frankrijk en vermijdt onnodig bezoek.

Kan een rots een nationale identiteit verbeelden?

Hoe symbolisch een stukje rots kan zijn, bewijst wel het brokstukje 'Plymouth Rock', dat bewaard wordt in het Smithsonian Institute in de VS. Het is afkomstig van de rots bij Plymouth Harbour in de staat Massachusetts, waar de eerste landverhuizers uit Europa in 1620 op sprongen toen ze aan wal gingen. Deze 'pilgrimfathers' besteedden bij de landing totaal geen aandacht aan deze *landmark*, maar hun nazaten des te meer. Toen er een eeuw later een werf over de rots heen gebouwd zou worden, wees de 94-jarige zoon van een van de eerste pioniers op de betekenis van de rots. Toen de Amerikanen zich onafhankelijk verklaarden van het moederland Engeland, braken ze Plymouth rock symbolisch in twee helften, horizontaal, als een donut. De bovenste helft sleepen de revolutionairen naar het stadsplein, als morele ondersteuning voor hun onafhankelijkheidsstrijd. Ze hakten er het jaartal 1620 in. Souvenirjagers hakten later van de resterende helft van de rots eigen steentjes af. "De rots is een deel van wie wij als volk zijn", stelt curator Larry Bird van het Smithsonian.

I am a rock
"And a rock feels no pain
And an island never cries"
SIMON AND GARFUNKEL, 1965

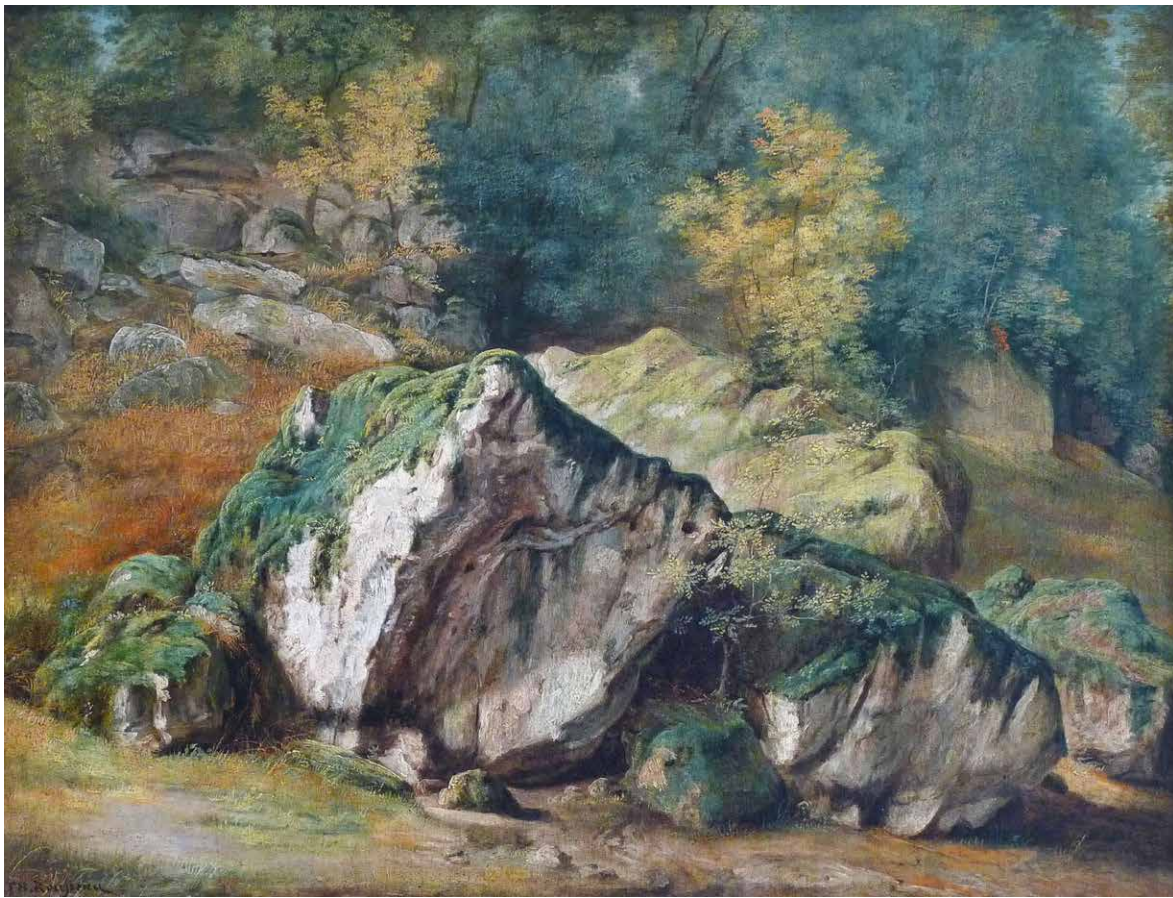
Zwerfkeien van ruim 600 kilo beschermen het terras van een etablissement in het dorp Nederhorst den Berg.

In zijn 'Filosofie van het landschap' wees Lemaire in 1970 op de relatie tussen het denken in een bepaalde tijd en de manier waarop kunstenaars de natuur afbeeldden. Het is nog steeds fascinerend om te lezen dat Petrarca in de Europese cultuurgeschiedenis gevierd wordt als de eerste moderne Europeaan. En waarom? Omdat hij in 1336 een hoge berg beklom om van het weidse uitzicht te genieten. Niet zomaar een berg; hij koos de kale, winderige dramaberg uit de Tour de France, de Mont Ventoux. Dat Petrarca verder keek dan

hij ooit eerder deed, wordt beschouwd als het moment dat het oude Europa de blik opende voor nieuwe vergezichten. Onze verre voorouders begonnen het bekrompen denken van het oude christendom te verlaten. Aan de tijd van zelfinkeer kwam een einde. De wereld lag open. De Renaissance startte en de schilders maakten doeken van grote landschappen, ruimte, panorama's. Lemaire schreef: 'Elk schilderij, speciaal elk landschap, is een momentopname van de *explicatio culturae* van dat ogenblik. Het verschij-

nen van het landschap op de veertiende- en vijftiende-eeuwse schilderijen is symptoom van een diepgaande verandering van de westerse ruimte. Het menselijk bestaan zal steeds minder een pelgrimstocht van de ziel worden om meer en meer een reis van het bewustzijn en van de ervaring te zijn'.

Lemaire gaat zo de hele cultuurgeschiedenis door en bewijst keer op keer zijn stelling: 'Van alle artefacten is het landschap bevoorrecht, omdat het de vorm van een cultuur onmiddel-

Een kunsthistorisch ijkpunt uit 1829, de rots van Théodore Rousseau, die zich afzette tegen de industrialisatie en verstedelijking.

➤ lijker ervaarbaar maakt dan welk ander kunstwerk'. Hier in Nederland kwam de landschapsschilderkunst tot grote bloei door de Hollandse school van de Gouden Eeuw, met meesters als Jan van Goyen, Jacob van Ruysdael en Meindert Hobbema, met zijn schitterende perspectivische werk 'Het laantje van Middelharnis'. Lemaire ziet het zo: 'Het Hollandse landschap is het eerste totaal wereldse, aardse landschap, van elke mythologische opsmuk of verwijzing ontdaan, niet-geïdealiseerd. Het is de definitieve emancipatie van het gewone dagelijkse landschap. Dat wij geneigd zijn deze Hollandse landschappen uit de zeventiende eeuw goedkeurend 'realistisch' te noemen, betekent niet dat zij adequate weergaven zijn van de zuivere werkelijkheid op zich, maar alleen dat onze huidige visie nog steeds dezelfde is als in de in de Gouden Eeuw. Realistisch zijn, wil zeggen: willen wat het volk wil'. Het is pas in de Romantiek dat het beroemdste schilderij van een rots wordt opgezet in de bossen buiten Parijs, door Théodore Rousseau. Het doek uit 1829 krijgt de titel 'Étude de rochers et d'arbres'. Op het eerste oog lijkt de kunstenaar zijn schildersezels voor een gewone kei te hebben neergezet. Na even kijken blijkt

de rots reusachtig groot te zijn, door het nietige boompje dat er op groeit. Ook de keuze voor dit onderwerp is weer niet toevallig. Rousseau had zich samen met andere kunstenaars teruggetrokken in het woud van Fontainebleau, als reactie op de op gang gekomen industrialisatie en verstedelijking. Uit die tijd stamt ook de term 'miskende kunstenaars'. Voor het eerst keerde een groep schilders, de School van Barbizon, zich af van al die fabriekspijpen en bakstenen en ging terug naar de natuur. Het was alsof zij hun tijd niet begrepen, of niet wilden begrijpen en zich daar tegen afzetten. Ze kwamen de 'Romantici' te heten, met ernstige doeken in donkere bruine en groene kleuren. Lemaire ziet de zoektocht naar de natuurbeleving anders: 'Het nieuwe gevoel voor de onuitputtelijkheid van de dingen, begeleid door de geheime angst dat de dingen de mensen misschien uiteindelijk ontsnapten'.

Lemaire herlas zijn eigen boek bij de zesde herdruk en voegde er een opmerkelijk voorwoord aan toe. In 1996, toch ook alweer twintig jaar geleden, signaleerde hij dat we een nieuwe fase zijn ingegaan met de ontdekking van de

aarde. 'Vooral dankzij de moderne techniek en communicatiemiddelen is een planetair bewustzijn mogelijk geworden: het bewustzijn van de mensheid als één geheel en van de aarde als één groot en uiterst complex ecosysteem. De ruimtevaart heeft ons in de gelegenheid gesteld om voor het eerst onze blauwgroene planeet in haar geheel waar te nemen. Een nieuw enthousiasme voor de aarde als onze woonplaats, een duidelijk bewustzijn van de onvervangbare waarde van onze planeet zijn dringend nodig om opgewassen te zijn tegen de gevaren die de aarde bedreigen door ongelimiteerde bevolkingsgroei, ontbossing en vervuiling en ongebreidelde hebzucht en heerszucht van de moderne mens. Want niet de mens is de maat van alles - zoals hij in zijn zelfoverschatting gedacht heeft -, maar de aarde is de maat van de mens'. Volgens Lemaire keert in onze tijd ook het toeschrijven van spirituele elementen aan het landschap weer terug, na vele eeuwen van afwezigheid.

Is dan nu het moment bereikt waarop deze reflectie van Lemaire uiteindelijk vaste vorm krijgt, door kale rotsen in onze steden en dorpen neer te leggen? Alsof we onszelf ervan

“Niet de mens is de maat van alles,
maar de aarde is de maat van de mens”

TON LEMAIRE

willen overtuigen dat we de natuur nooit onze wil zullen kunnen opleggen? Dat door ons toedoen de aarde opwarmt en de natuur terugslaat met heftige orkanen, droogte en overstromingen? Symboliseren al die geïmporteerde zwerfkeien in het Nederlandse landschap het definitieve einde van het idee dat de mens de heerser over de aarde is? Herinneren deze stenen ons aan onze vergankelijkheid, zoals oude bomen dat ook doen? Leert die zwerfkei de leerlingen voor het 4eGymnasium in Amsterdam: de mens zal de zelf gekozen strijd met de natuur nooit gaan winnen?

Of draven we nu enorm door? Oud-stedenbouwkundige Piet Koster van Amsterdam zocht de keien voor het Gym uit bij de steenhandel Van Harn in Wekerom. Deze leverancier zocht al eerder voor de Duits-Koreaanse kunstenaar Anne Duk Hee een zwerfkei van zes ton, die ze in 2018 in een enorm vissersnet in het Belgische Zeebrugge tussen twee boeien hing. De titel van dit werk: "I Traveled 1,8 Milion Years To Be With You". Ook de zes zwerfkeien van twee tot drie ton onder de rode fontein 'La Source' voor het gerechtsgebouw in Breda werden door keienspecialist Jan de Vries met de kunstenaar uitgezocht. "Ik lever ze zo groot als de klant ze wil", zegt hij. Zijn keien komen uit Scandinavië en er komen zowat wekelijks nieuwe aanvragen bij hem binnen. "De mensen zijn op zoek naar iets authentieks. Ze willen weg van al dat gemaakte, al die betonnen paaltjes. Ze willen ruwe, pure natuur. Daarnaast zijn zwerfkeien zeer onderhoudsvriendelijk en duurzaam."

De mystiek aandoende formatie voor het 4eGymnasium in Amsterdam vormt de entree van de nieuwe duurzame wijk Houthaven. Het gemeentelijke projectbureau Houthaven stelt dat 'het idee voor de rotsblokken is ontstaan omdat het een goedkope maatregel leek, visueel aantrekkelijk, en geschikt als hangplek voor de oudere en klauterplek voor de jongere leerlingen'. De betrokken stedenbouwkundige Maaïke Marechal denkt ook dat de plaatsing van de stenengroep scooterrijders moet ontmoedigen de weg te verkorten door dwars

Jan Eric Visser, Zonder Titel 2017
(River Great Ouse XI)(collectie P+)

het plein over te rijden. Marechal: "Het plaatsen van paaltjes wordt vandaag door ontwerpers gezien als een ontwerpfout. Zwerfkeien worden door de vele belangengroepen die vandaag over inrichting van het stedelijk gebied meepraten als acceptabel gezien." Het zijn vrijwel allemaal praktische argumenten, die worden genoemd. Ook filosoof Lemaire durft geen diepere betekenis te zoeken achter deze recente ingrepen in het Nederlandse stadslandschap. Vanuit Frankrijk laat hij weten dat het hem nog niet was opgevallen dat er her en der rotsen worden neergelegd. Lemaire: "Eerlijk gezegd weet ik niet wat ik ervan moet denken, behalve dat het kennelijk een soort mode of zelfs hype kan zijn. Maar wat een wat diepere en meer bevredigende verklaring zou kunnen zijn, al dan niet in het verlengde van sommige van mijn stellingen toentertijd, ik kan er niets zinnigs over zeggen."

'Filosofie van het landschap' van Ton Lemaire is nog steeds verkrijgbaar bij Ambo/Anthos of bij antiquariaten. Binnenkort komt de 12e druk uit. Het boek is ook gratis als PDF te downloaden via de website www.dbnl.nl

Waarom maakt een kunstenaar ineens een rots?

Het kan geen toeval zijn. Eerder synchroniciteit, gelijktijdigheid van denken. Ook in het werk van afvalkunstenaar Jan Eric Visser (1962) dook dit jaar ineens een rotsachtige vorm op. Grijs met groen, alsof er mos op groeit. "Het is onbewust zo ontstaan", zegt hij. "Ik vond langs de monding van de rivier Great Ouse in Engeland een ingedeukte plastic container, die ik heb opgeraapt en meegenomen. Daar is in mijn atelier in Rotterdam deze vorm uit ontstaan."

Visser exposeerde dit jaar 'TrashArt' in Groot-Brittannië, in de GroundWork galerie. Een van zijn sculpturen stond daar voor een 'tekening' van Richard Long. Deze Britse kunstenaar werd wereldberoemd door in woeste landschappen rotsen anders te rangschikken, bijvoorbeeld door ze in een cirkel te leggen. In de eerste milieugalerie ter wereld gooide Long een emmer modderwater uit de Great Ouse tegen een wand aan. Bezoekers zien er een boomschors in, lange strengen met haar, maar ook de grillige patronen van een delta, waar het water bij eb uit wegloopt.

Geïnspireerd door deze permanente muurschildering wandelde ook Visser langs dezelfde rivier, die langs de oever met afval bleek te zijn bezaaid. In een kwartier tijd raapte hij een halve vuilniszak op. "Ik heb het plastic gered, net voor de rivier in zee uitmondde", vertelt Visser.

Een echte zwerfkei zou hij nooit bewerken. "Daar ben ik mijn hele leven als kunstenaar van af gebleven. Zo'n steen is in miljarden jaren door immense krachten en machten gevormd. Daarbij vallen wij in het niet. Mijn titelloze object is dan ook niet meer dan een eerbetoon, een suggestie. Het was vooraf ook niet mijn plan om deze stille vorm zo te maken. Ik breng papierpulp om het afval aan en dat leidt mij, in meditatie staat. Wat het uiteindelijk is? Het is wat het is."

Werk Jan Eric Visser in de
GroundWork Gallery

Vanuit een andere hoek belicht

Tweeluid uit serie 'Mapping #04' van Zuiderwijk/Vergouwe (collectie P+)

Het is precies dezelfde rots, in het water van een Noors fjord. De camera van het kunstenaars-echtpaar Maaïke Vergouwe en Daan Zuiderwijk staat ook op exact dezelfde plek op het statief. En toch is het beeld anders. De verschillen zitten in de gewijzigde hoek waarmee het duo 's nachts handmatig een laserstraal projecteert.

Het werk is geïnspireerd op het denken van filosoof Ton Lemaire. Het tweeluik verbeeldt dat hoe wij de natuur en het landschap zien sterk bepaald wordt door de tijd waarin wij leven. Een andere kijk is mogelijk. Een ecologische keuze is zelfs noodzakelijk, vindt het duo.

Zuiderwijk (1974) en Vergouwe (1978) zijn beiden opgeleid aan de kunstacademie St. Joost in Breda. Ze trekken met hun drie meisjes van 1, 3 en 5 jaar en twee bordercollies door Europa in een verbouwde Mercedes-vrachtwagen, een tiny house op wielen. In het piepkleine boekenplankje staan hun inspiratiebronnen op een rij, waaronder overpeinzingen van de filosoof Lemaire. Zuiderwijk bewondert deze denker: "Hij legt heel duidelijk uit hoe subjectief wij kijken, hoe vooringenomen ook. Wij denken dat hoe wij de natuur zien realistisch is, maar in mijn beleving is dat niet zo. Cultuur is juist de tegenhanger van de natuur. Ons werk gaat daarover. Door continue naar het landschap te kijken, door elementen daarin letterlijk uit te lichten, maken wij een soort spiegel van ons denken." Door zoveel mogelijk te leven van wat de natuur aanbiedt, probeert het duo hun queeste ook persoonlijk te doorleven. Zuiderwijk vertelt: "Met twintig graden vorst stonden we in Zweden. Ik ben toen in het bos met de meisjes houtjes gaan zoeken, voor in de zelf gelaste raketkachel. We hebben het niet koud gehad. Zelfs bij het wakker worden 's ochtends was het niet kouder dan 1 graad onder Celsius in de bus. Onze hele westerse cultuur gaat over geld, over economie. In de natuur

waarvan wij allemaal van afhankelijk zijn speelt dat geen enkele rol. Waarom zijn wij daar niet zuiniger mee? Wij zijn blij om wilde mossels en oesters te vinden, langs de kust. Brandnetels om soep van te koken. We moeten onze bronnen koesteren."

"Onze hele westerse cultuur gaat over geld, over economie. In de natuur waarvan wij allemaal van afhankelijk zijn speelt dat geen enkele rol."

Vergouwe geeft de meisjes les en regelt de zakelijke kanten van hun missie. Zuiderwijk doet het meer avontuurlijke werk. Hij klimt op rotsen en stuurt zijn kano langs steile kliffen, door de eeuwen heen geselsd door wind en getijden. Hun fotografische techniek is een kunst op zich, met sluitertijden van tientallen minuten. "Voor ons nieuwste werk gebruiken wij een laserstraal. In feite een simpel pennetje met een scherpe lichtstraal, waarmee we vanaf een statief gecontroleerd een landschap beschrijven. Tijdens de duur van de projectie staat de lens van de camera open. Door het proces vanuit een ander perspectief te herhalen zie je hetzelfde landschap twee keer, zoals wij door de eeuwen heen dezelfde landschappen ook steeds weer anders geïnterpreteerd hebben. In ons werkproces maken wij dat anders zien tastbaar."

Website: [Zuiderwijk/Vergouwe](#)

P+ Lezersaanbieding

Deze foto van Zuiderwijk/Vergouwe, gemaakt op de Schotse hebriden, is voor lezers van P+ te bestellen voor een speciaal lezerstarief: 350 euro, inclusief BTW.

De oplage van dit werk 'Mapping #02' is beperkt tot een oplage van 25 Archival pigment afdrukken. Het formaat is 28 x 37,5 centimeter. De foto is direct te bestellen bij de kunstenaars: [Zuiderwijk/Vergouwe](#)

Wat houdt Landscape Policy in?

De Braziliaanse staat Mato Grosso wil de economisch output per hectare landbouwgrond verdubbelen..

Aan de trend van 'landscaping' zit ook een sterk beleidsmatige kant. Het Initiatief Duurzame Handel (IDH) werkt inmiddels in negen verschillende landen aan veertien landschappen waar de landbouw verduurzaamd wordt, terwijl tegelijkertijd gemeenschappen profiteren en bossen beschermd worden. Is er een link met wat in Nederland gaande is?

Mato Grosso in Brazilië Van vlees naar soja

De staat Mato Grosso is de grootste producent van soja, vlees en katoen in Latijns Amerika. Meer dan de helft van de ranches waar vee graast, is echter zeer onproductief, waardoor steeds nieuwe stukken tropisch regenwoud worden gekapt, om de productie op te voeren. Een oplossing is het intensiveren van de vee-teelt om zo land vrij te spelen dat geschikt is voor verantwoorde sojateelt en katoen. Mato Grosso leidt dit programma met een 'Produce, Conserve and Include' (PCI) strategie. IDH brengt de producenten, gemeenschappen, ngo's en andere stakeholders bij elkaar om bij te dragen aan het behoud van 60 procent van het oorspronkelijke regenwoud. Tegelijkertijd moet de economische output in 2030 verdubbeld zijn. Betrokken partijen zijn onder de vleesproducent Grupo Roncador en de retailer Carrefour. Een eerste pilot om tot duurzame sojateelt te komen loopt.

Central Rift Valley in Ethiopië Bescherming natuurlijke waterbron

Het Lake Ziway en het omringende ecosysteem biedt niet alleen een rijkdom aan biodiversiteit, maar is ook economisch van groot belang. Het meer is de enige zoetwaterbron in de omgeving. Het water dient niet alleen als drinkwater, maar ook voor beregning van kleine en grootschalige landbouw. Niet duurzaam gebruik heeft echter geleid tot verzilting van het meer en verlaging van de waterstand. IDH bundelde in Ethiopië betrokken stakeholders: ondernemingen, gemeenschappen en overheden. Financiële investeringen moeten leiden tot herbebossing, duurzaam watermanagement en training van de kleine boeren in duurzame landbouwtechnieken. Op deze manier moet het natuurlijk ecosysteem behouden blijven, terwijl de gemeenschappen en bedrijven geld gaan verdienen aan de teruggewonnen natuurlijke hulpbronnen.

Central Highlands in Vietnam

Een prijs voor water

De Central Highlands van Vietnam groeiden uit tot de tweede koffieleverancier ter wereld. IDH betitelt het gebied als de economische 'Powerhouse' van het land, met vruchtbare gronden, rijkdom aan water en een woud dat het klimaat reguleert. Naast koffie verbouwen de Vietnamezen er peper, thee, cashewnoten, bloemen, rubber, fruit en groenten. Er is echter sprake van overexploitatie waardoor verschillende natuurlijke hulpbronnen degradeerden. Het gebied kampt hierdoor zelfs met droogte. IDH werkt samen met koffieverwerkers en exporteurs, de Vietnamese regering, onderzoeksinstituten en ngo's om de waterbronnen en teellaag te beschermen. Een programma van groene groeiplanning wordt gecombineerd met beprijzing van water, het trainen van boeren in duurzaam watergebruik en het introduceren van agroforestry.

Eilanden in Indonesië Van palmnoten naar kokosnoten

Ontbossing kent in Indonesië een belangrijke oorzaak: landhonger om palmolie te verbouwen, met als bijvangst de verkoop van de gekapte bomen. Niet alleen in Zuid-Sumatra, maar ook in West-Kalimantan en in Atjeh is dit proces gaande. Er is nu een moratorium: van wie het land ook is, houtkap is verboden voor iedereen. IDH ondersteunt lokale en regionale overheden bij het opstellen en uitvoeren van groene groeiplannen, die het mogelijk maken tot verantwoord landbouw te komen en tegelijkertijd de bossen en veengronden beschermen. Trainingen worden gefinancierd om de productiviteit van kleine boeren te

vergroten. In Atjeh (Noord-Sumatra) wil IDH door een bundeling van partijen een deel van het Leuser ecosysteem redden, een gebied van 2,6 miljoen hectare groot en het leefgebied van de oerang oetang en de bosolifant. Gezocht wordt naar alternatieve inkomstenbronnen om te voorkomen dat lokale boeren en bedrijven bij stukje en beetje het oerbos innemen. Mogelijkheden de intensivering en verduurzaming van de bestaande plantages (palmolie, rubber, hout), goede landgebruiksplanning, directe bescherming van het bos en alternatieve inkomstenbronnen.

In andere landen...

De bouwblokken van een PPI

Andere landen waarin soortgelijke PPI-constructies (bundelingen van publieke en private partijen en gemeenschappen) door IDH worden opgebouwd zijn Colombia, Kenia, Liberia, Ivoorkust en Ghana.

Een PPI bestaat uit drie bouwblokken, in de visie van IDH. Het begint met intensivering en verduurzaming van productie, een hogere opbrengst op dezelfde grond. Bescherming van het woud vormt het tweede bouwblok, waarbij het van groot belang is wie er verantwoordelijk is voor acties. Overheden en ngo's kunnen het niet alleen, daarom is medewerking van bedrijven nodig. Het derde bouwblok heet 'inclusion', het ondersteunen van boeren en gemeenschappen op het gebied van landrechten, toegang tot investeringen en markten, plus scholing. Zij staan in het centrum van het actieplan. Een van de partners van IDH, chief sustainability officer Jeff Seabright van Unilever zei het zo: "We won't address deforestation if we don't engage communities."

Het Landscape programma van IDH wordt gefinancierd door het International Climate

Daan Wensing van IDH De wereld als één duurzaam landschap

Daan Wensing is bij IDH 'de program director Landscapes, Palm Oil, Soy and Tropical Timber'. Ziet hij een verband tussen het verschijnen van natuurlijke elementen in Nederlandse steden en zijn werk in opkomende landen waar hij tropische landschappen beschermd, in het bijzonder regenwouden? Op een hoger niveau van beleid maken zeker. Wensing: "Internationale handel maakt de verbinding tussen zulke duurzame landschappen dáár met onze dagelijkse boodschappen hier. Uiteindelijk is het zaak dat we de wereld als één duurzaam landschap gaan beheren: *Please In My Backyard* (PIMBY), maar dan *global*."

"Internationale handel maakt de verbinding tussen zulke duurzame landschappen dáár met onze dagelijkse boodschappen hier."

and Forest Initiative (NICFI) uit Noorwegen en het ministerie van Buitenlandse Zaken van de Nederlandse regering. Ook Denemarken en Zwitserland financieren mee. Grote concerns die partner van IDH zijn, investeren in pilot activiteiten in elk landschap. ■

Website IDH over Landscaping

- ✦ TEKST JAN BOM
- ✦ FOTOGRAFIE ZUIJDERWIJK/VERGOUWE, SMITHSONIAN, DEPOSITPHOTOS, P+
- ✦ ART DIRECTION BUREAU BOUDEWIJN BOER EN STUDIO 10
- ✦ UITGEVERIJ ATTICUS BV
- ✦ WWW.P-PLUS.NL